N°. 44. 1855.

BREDASCHE COURANT.

Staat-, Letterkundig- en Wetenschappelijk

Nieuws- Blad.

Zaturdag 24 Februarij.

LATERE BERIGTEN DER VORIGE COURANT.

Brussa. — In de zitting der Belgische afgevaardigden van gisteren werd door den oorlogs-minister, generaal *Evain*, nadere inlichtingen gegeven omtrent de bij de kamer ingekomen klagt van burgerwachten, tegen de wapenoefening hunner zoons door denzelfden minister werd voorts beloofd, dat bij binnen kort een verslag zoude gegeven, zoodra de proeven van den geneesheer *Lubin* genomen op een aantal ingelijfde soldaten, welke proeven niet zeer voldoende schijnen bevonden te zijn, aangezien het bewind zich niet verder met dien geneesheer had willen inlaten, weswegens door een der leden nadere inlichtingen werden verlangd.

— Te Gent heeft maandag overvaart, zoals ten tijde der eerste revolutie-dagen meermalen gebeurde, het getroffen consigneeren de posten verdubbeld en patrouilles de straten doorgingen, zonder dat iemand de reden wist waarom.

De Amsterdamsche wisselkoersen (*Nieuwsbode*) genoteerd: Belg. Leen. 15⅝, ⅞, ¾. *Gewib.* 45; Perpet. 46¼; 3 p Ct. Cortes 45¼, 45, 44⅜, ⅝.

De londensche berigten tot den 16den over België melden, dat de *hertog van Wellington* Zaturdag een diner gegeven had aan de graven *Sarmento* en *de Borgo*, *de Médem*, *Aberdeen* en, sir *R. Peel*, en den volgenden dag het bezoek had ontvangen van den graaf *von Bulau*, die echter ook spoedig vervangen werd, waren de voornaamste diplomaten te London geaccrediteerd, thans aldaar tegenwoordig.

De russische aangelastigde graaf *Médem* was woensdag naar Parijs vertrokken, om er de functien van russisch gezant tot de komst van eenen nieuwen ambassadeur waar te nemen.

Maandag ll. was er een kabinetsraad op het Foreign-office. Men meent dat er weinig dan dat van de opening van het parlement, door den koning nog een bijzondere raad worden gehouden.

De *Times* wederspreekt het gerucht, dat de koning het parlement in persoon zou openen; dezelve zou zich niet derwaarts dan voor het uitspreken der troonrede begeven, welke eerst acht dagen na de parlementaire opening en na het benoemen van een president en de stemlegging der leden gewoonlijk plaats heeft.

De *Morning Herald* bevestigt nader, dat de troonrede eene uitgestrekte bespreking der hollandsch-belgische aangelegenheden zou houden, waarin de verzekering werd gegeven, dat dezelve binnen kort op eene voldoende wijs zouden worden vereffend.

De polemiek onder de bladen over de benoeming van den president voor het huis der gemeenten duurde nog immer voort.

Ter londensche beurs van den 16den waren genoteerd: 3 pct. consols. 92⅝; Ned. 2½ pct. 56½; Portug. 92⅝; Cortes 57⅝; Braz. 86.

FRANKRIJK.

PARIJS, den 17den Februarij.

Het *Journal de Paris* deelt eene telegrafische depeche uit Bayonne van den 13den mede, volgens welke *Zumala Carreguy* met drie bataillons voor Ziga was aangekomen. Op den 12den zijn twee divisien Christino's hetzelfde punt genaderd, de eene over Engüy, de andere over Lane. *Zumala Carreguy* is daarop met zijne geheele mag naar St. Estevan terug getrokken, en Ziga en Elsondo zijn dus beide zonder slag of stoot ontzet geworden.

Voorts heeft men tijdingen uit Madrid van den 9den, die echter weinig belangrijks vermelden. De heer *Martinez de la Rosa* zou bij voortduring het ministerie van oorlog ad interim waar nemen, en zich vooral te bevreren, om alle beschikbare troepen zoodra mogelijk naar de Noordelijke provincien te doen vertrekken. Tegen den 20 of 25sten dezer meende men te Burgos een reserve-leger vereenigd te hebben, dat voor 't minst 13,000 man infanterie en 3000 paarden zoude tellen.

De kamer van afgevaardigden beraadslaagde den 9den dezer over het ontwerp van een adres, dat men de koningin-regentes wilde aanbieden, om haar te verzoeken het vroeger ingediend adres over de staatkundige regten, in ernstige overweging te nemen.

In de zitting van den 15den zoude waarschijnlijk de commissie over het ontwerp van wet tot regeling der binnenlandsche schuld rapport uitbrengen.

— Het Sardinisch gouvernement heeft sints het uitbreken der cholera te Marseille, aan de Fransche grenzen van gezondheidscordon opgerigt en de dagelijksche gemeenschap geheel afgesneden.

De kamer van afgevaardigden vereenigde zich den 16den met de commissie benoemd, waaraan zij gisteren, besloten heeft het onderzoek naar den staat van handel op te dragen. Voorts zet zij de beraadslagingen over de daarop betrekking hebbende wetsontwerpen voort.

— De fondsen waren heden (op de beurs van Parijs) genoteerd: 5 pct. 109-10; 3 pct. 79, 80; Nap. renten 96, 90; Sp. perpet 14⅜; 3 pct. 28; Cortes 43⅜; alles op kontant.

NEDERLANDEN.

BREDA, den 20sten Februarij.

Bij Koninklijke besluiten van den 15den dezer, is de heer Mr. *G. G. Bijleveld*, op zijn verzoek, eervol ontslagen als Burgemeester der stad Middelburg, en benoemd tot lid der Eerste Kamer van de Staten-Generaal, met bepaling, dat die benoeming eerst zal effect sorteren, met den aanvang van de gewone zitting van Hun Ed. Mog., in October van dit jaar.

— Bij Zijner Majesteits besluit van den 15den Februarij 1855, N°. 87, zijn in de regtbank van koophandel te 's Hertogenbosch benoemd: Tot regters, de heeren *J. B. van den Dries* en *J. T. Luycks*; tot regters-plaatsvervangers, de heeren *H. Kuypers* en *W. van der Steen*.

— Bij besluit van den 15den dezer, N°. 99, heeft Z. M. goedgevonden, met wijziging van Hoogstdeszelfs besluit van 25 July 1854 N°. 88, te bepalen:

1°. Dat de met onbepaald verlof zijnde onderofficieren en verdere manschappen der *mobiele stedelijke* schuttery, voortaan, even als die der *mobiele landelijke* schuttery, telken *twee* maanden zullen worden gemonsterd, en dat de *twee* tusschenliggende inspectien op denzelfden dag zullen worden gehouden, als vroeger ten aanzien van de maandelijksche inspectien is vastgesteld; en

2°. dat de bedoelde *twee*-maandelijksche inspectien, zoo over de mobiele stedelijke als over de mobiele landelijke schuttery, aanvangelijk in het begin der maand *Mei* aanstaande zullen plaats hebben.

— In een onzer geachtste dagbladen wordt gesproken van de mogelijkheid dat het hoofdkwartier des legers eerlang van Tilburg naar 's Gravenhage zal worden overgebragt en dat behalve door de beide bataillons grenadiers zou worden gevolgd; alsmede van de waarschijnlijkheid dat er dit jaar geene troepen zullen kampeeren. De geruchten van de verlegging des hoofdkwartiers naar 's Hage, of naar eene andere plaats meer in de nabijheid des legers, zijn reeds een' geruimen tijd te Tilburg en elders loopende geweest, zonder dat men daaromtrent tot nog toe eenige zekerheid heeft.

— Uit 's Hage schrijft men van gisteren:

„De achttiende verjaardag van Z. K. H. den Erfprins *van Oranje* is heden in deze residentie met bijzondere plegtigheid gevierd. Reeds gisteren avond ving dit feest aan met een bal, bij Z. K. H. Prins *Frederik*, waarop HH. KK. HH. de drie jonge Prinsen tegenwoordig waren, en waarop zich vele hooge genoodigden bevonden, eerst ten 4 ure heden morgen eindigde hetzelve. Heden waapperden van vele bijzondere en openbare gebouwen nationale vlaggen, deed zich het klokkenspel hooren en werd er eene groote parade gehouden. Met te meer vreugde vierde men dezen verjaardag, omdat de Erfprins tevens zijne meerderjarigheid bereikt, en Hoogstdeszelfs Vader, Neerlands beminde Kroonprins, thans geheel hersteld is. Heden morgen werd er groot dejeuner bij Z. K. H. den Prins *van Oranje* gehouden; des middags groot diner ten huize, waaraan 25 gasten genoodigd waren. Heden avond zullen eenige leden van het Koninklijke Gezin de voorstelling in den Franschen schouwburg met derzelver tegenwoordigheid vereeren."

— Gelijk reeds vroeger door ons is aangekondigd, heeft er gisteravond van woensdag den 16den ll., te Amsterdam de plegtige prijsuitdeeling plaats gehad, in het gebouw *Felix Meritis*. Departement *Teekenkunde*. Vele genodigden waren daarbij tegenwoordig tal leden tegenwoordig. De hoogleeraar mr. *C.* [illegible] buitenlandsch lid der Maatschappij, hield vóór deze [illegible] devoering *Over eenige bijzondere eigenschappen*

Schilderschool. Hierna reikte de spreker den gouden eerepenning met getuigschrift uit aan den Heer *H. G. ten Cate*, wegens bekroond schilderij, in antwoord ingezonden op eene daartoe uitgeschreven prijsvraag; hij vermeldde voorts de niet bekroonde stukken, overhandigde de zilveren eerepenning aan *H. L. Müller*, voor hij het uitstekend academisch beeld en aan *H. Vitter*, voor een geschilderd modern beeldje; en eindigde elken reis met toepasselijke aanspraken. De plegtigheid werd besloten met de uitvoering van [illegible] door het orkest van bovengemelde Maatschappij.

— Te Londen is onlangs de lieveling-squaw (echtgenote) van het opperhoofd van den Chippewa-volksstam, die gedurende eenigen tijd op onderscheiden kleine schouwburgen van Londen zijne bedrevenheid in het schieten had aan den dag gelegd, in den ouderdom van 26 jaren aan de tering overleden. Voor eene Indiaansche vrouw kon zij schoon genoemd worden; zij was echter ook de echtgenoote van een [illegible] officier en welke Indianinnelle prinsessen doet dan de reis der opperhoofds en [illegible] Engeland gewoel, om van de Britsche regering een zeker som gelds te vorderen, voor een door zijnen grootvader verkocht stuk land. Een gedeelte van deze landstreek had toebehoord aan den volksstam, waarvan zijne vrouw koningin was, en mitsdien wilde hij ook hare regten doen gelden. Den 17den januarij bezocht haar de geneesheer *Althaij Oerlide*, die haar eenige hoop op herstel gaf, doch de ziekte had te diepe wortels geschoten. Haar eigenlijke naam was *Ahmikwawbegunaje*, dat is: de bever of de watermuis. Weinige uren voor haren dood werd zij onder den naam van *Antoinette Owahow Oqua* gedoopt, en, in eene prachtige doodkist, na in staatsie ten toon gesteld geweest te zijn, voorloopig in de St. Johnskerk begraven, met oogmerk om later naar haar vaderland terug gevoerd te worden. Het Indiaansche opperhoofd, dat vergunning bij den Koning zou worden toegelaten, was door het verlies zijner vrouw schier waanzinnig geworden, en niet dan met de uiterste waakzaamheid kon men verhinderen dat hij zich van het leven beroofde.

De Londensche berigten van den 18den vermelden, dat de Oostenrijksche en Fransche gezanten, vorst *Esterhazy* en de generaal *Sebastiani*, beide onmiddellijk na hunne aankomst eene conferentie met lord *Wellington* hebben gehad.

Ter beurze van den 17den waren genoteerd de 3 pCt. gecons. 94 ½; Ned. werk sch. 2½ pCt. 56¾ a ⅞; 5 pCt. 102⅝ a 103¼; Spanje 57¼ a 58; Portugal 91¼ a ½.

DUITSCHLAND.

BAVIERSCHE, den 17den Februarij.

Men schrijft uit Berlijn [illegible] volgt:

Bijna alle Duitsche landsheeren, die eerstdags hoven zijn [illegible] hunne residentien of moeten zich tot hun vertrek gereed. Alleenlijk zullen de heeren *von Arnim* (voor Brussel) en *von Liebermann* (voor Modena) nog eenigen tijd in onze hoofdstad blijven.

De Hongaarsche stenden schijnen met het ministerie niet te kunnen bestemmen over de vraag, of de gemeenten van hun overleden landgraaf van Hessen-Rotenburg als inlanders dan wel als bijzonder eigendom van deze Kroonvazal zijn te beschouwen. De eerstgenoemde [illegible] verlangt, dat het erfrijk der regtstreeksche afstammelingen [illegible] Gedaan, haar zoon worden toegedeeld.

— Den 8sten is te Weenen de echtverbintenis tusschen de Vorstin Leontine [illegible] met den graaf *Sanct-Julien* voltrokken [illegible]

— De Wiener wisselkoers [illegible] den 10den genoteerd: 5 pCt. effect. 101¼ [illegible]

In het laatst uitgekomen nommer (D. III. n°. 7) van het Tijdschrift *de Militaire Spectator*, vindt men eene, door den Hoogleeraar J. Bosscha geschrevene, Levensschets van wijlen den Generaal-Majoor Wildeman, welke Levensschets eerst in kleinen getale en alleen voor die weinigen gedrukt was, wier vriendschap of hoogachting voor den overledene den schrijver meer bijzonder bekend was. De levensloop en de verdiensten van den achtenswaardigen Wildeman zullen alzoo door den *Militairen Spectator* bij een hooger genootschaap bekend worden; maar een man als Wildeman, meenen wij, dat wel doen het geheele Vaderland mogt gekend worden. Wij twijfelen dus niet, of onze Lezers zullen ons dank weten, dat wij de bedoelde Levensschets in haar geheel overnemen, terwijl die plaatsing bovendien niet ongepast kan schijnen in het Dagblad eener stad waar Wildeman zijne verdienstelijke loopbaan geëindigd heeft en waar hij zoo veel hoogachting en dankbaarheid heeft nagelaten.

Jan Ernst Wildeman,

Generaal-Majoor, Opperbevelhebber der vesting Breda, Adjunct van den Chef van den Generalen Staf, Ridder van de orde van den Nederlandschen Leeuw, correspondeerend lid van de eerste klasse van het Koninklijk-Nederlandsch Instituut.

Wanneer een man sterft, die door roemruchtige daden of wonderlijke begaafdheden, wijd en breed van zich heeft doen spreken, dan zijn er ras pennen gereed, om zijnen lof aan de nakomelingschap over te brengen, terwijl de verdienstelijke staatsburger, een navolgenswaardig voorbeeld van loffelijke pligtsbetrachting, niet zelden na zijnen dood geene andere vermelding erlangt, dan in de rouwbetooning van een treurend huisgezin, en in de herinnering van weinige vrienden. En evenwel — die de dooden wil vereren om de levenden te leeren, huldige niet alleen, huldige niet bij voorkeur zelfs, degenen voor wie de bewonderende tijdgenoot een praalgraf sticht. Het voorbeeld van geheel buitengewone menschen is zelden van grooten zedelijken. De omstandigheden, welke hen op de baan des roems hebben geleid, de zeldzame gaven, waarmede zij door de natuur waren toegerust, en de gelegenheden, welke zij hadden om die te ontwikkelen en aan te wenden, zijn van eenen zoo buitengewonen aard, dat degenen, op wie hun voorbeeld werken moest, [illegible] zich onbereikbaar achten, en het leerrijke, ook voor den daarin gelegen [illegible] over het hoofd zien. Geheel anders is het gelegen met menschen, die niet in de gelegenheid zijn geweest, om door luisterrijke daden eenen wijdklinkenden naam te verwerven, maar die echter, door eene regelmatige ontwikkeling van eenen uitmuntenden aanleg, fraaie geestvermogens, in stille maar volkomene pligtsbetrachting, hebben aangewend ten nutte van hun Vaderland. Hun leven is gewoonlijk niet vol opmerkelijke voorvallen, treffende lotverwisselingen, of schitterende bedrijven, waardoor hun Levensbeschrijver de taak kan doen; maar hun beeld is hierdoor gemakkelijker in weinige trekken samen te vatten, en de vereering hunner nagedachtenis is te innniger, omdat hunne verdienstelijkheid voor meerderen bereikbaar is.

Zoodanig een man was Jan Ernst Wildeman, die daarom eene waardigere hulde verdiend had, dan hem kan worden toegebragt door iemand, die slechts, in de drie laatste van 's mans levensjaren, aan zijnen omgang en toegenegenheid deel mogt hebben. Maar weldra is de dag daar, waarop een jaarkring na Wildemans overlijden zal zijn voorbijgegaan. De dagen, welke dien dag voorafgaan, brogten den Schrijver dezer korte Levensschets op nieuw het beeld voor den geest des mans, die vergezeld op een smartvol ziekbed, hem nog het prijzen mond voor mond van welwillendheid deed hooren, en wenschen voor het heil van het Vaderland, waaraan hij zoo zeer gehecht was. Met die [illegible] het oog vestigende op de beeldtenis, welke juist dezen dag uit in dank te huldigen, en waarin Wildeman zich vertoont in het volle genot der krachten, welke hij steeds ten nutte van het Vaderland heeft aangewend, voelde de Schrijver zich opgewekt, om te beproeven, de nagedachtenis eens mans, die, bij zoo veel voortreffelijks, zoo weinig geschitterd heeft, eenigzins langer in wezen te houden, dan in de overlevering van den, die hem gekend en hooggeacht hebben. Ware zou aan die poging zijn voldaan geworden, zoo weeg volmige inlichtingen den Schrijver in staat hadden gesteld in meerdere bijzonderheden te treden; maar ook de onvolkomenheid dezer [illegible] hinderde hem niet overhanden van te voldoen aan de behoefte van zijn hart, en aan [illegible] van hen, die meenden, dat Wildemans nagedachtenis niet behoorde onbereerd te blijven.

Zij die Wildeman gekend hebben, herinneren zich, hoe de trekken van zijn gelaat en zijn gansch voorkomen eene vastheid teekenden, welke men zien kon dat de uitdrukking was van zijne ziel. Hij had zich deze eigenschap niet aangewend door eene gekunstelde zelfbeheersching; zij was hem aangeboren. — Wildeman was een *Fries*. Te *Harlingen*, den 25 September des jaars 1770, geboren, bezat hij, dat eigenaardige van den Frieschen landaard, welk zich kenmerkt door gehechtheid aan hetgeen de overtuiging eens voor goed en waar heeft aangenomen, Onveranderlijkheid en een scherp afgeteekende wilsbepaling, zijn de eigenschappen van den echten *Fries*, welke zelfs in zijn zedelijken leidsman zijn, en, gelijk zijn gewest het eenige is, welk [illegible] Fransche overheerschung dezelfs alouden naam ongeschonden mogen behouden, zoo zal

het ook ongetwijfeld dat laatste zijn, want Fransche vuurheid en ligtzinnigheid hadden zich zullen vestigen, WILDEMANS eigenaardigheid had haren oorsprong daarin, dat hij een *Fries* was van geboorte, en een *Fries* in alle part.

Eene andere omstandigheid, welke voor de ontwikkeling zijner geestvermogens niet onverschillig was, is deze, dat WILDEMANS vader Predikant is geweest. Zij toch, die gevormd zijn in de beoefening der Oude Letteren, vinden meestal daarin eene bron van heilzame vertroosting, waartoe zij hem, die hun dierbaar zijn, ook gaarne den toegang zien verleend. WILDEMAN werd derhalve, reeds vroeg, door zijnen vader tot de kennis der Oude Talen opgeleid, en, behalve den invloed, welken dit onderwijs gehad heeft, om zijn oordeel te ontwikkelen en hem eenigen letterkundigen smaak in te boezemen, heeft hij in de beoefening der Latijnsche Letterkunde steeds eene verademing des levens gevonden, waaraan hij ons nog op zijn laatste ziekbed met erkentelijkheid gedacht heeft.

Terwijl WILDEMAN de Latijnsche scholen te *Harlingen* bezocht, openbaarden zich ook in hem die vatbaarheid en zucht voor wiskundige oefeningen, welke in zoo verre aan den Frieschen landaard eigendommelijk zijn, als er geen gewest in ons vaderland is, 't welk vruchtbaarder gewest is in vernuftige Wiskundigen, die door eigen genie hebben uitgeblonken. Het eerste onderwijs in de wiskundige wetenschappen ontving WILDEMAN bij den Landigen Architekt JAN LUCAS, door wiens hulp hij in de Meet- en Stelkunst onderwezen werd met eenige jonge lieden, die bij allen in dit vak iets onderwijs ontvingen. De Wiskunde werd hij eene geheele gemeenzaamheid bij hem; het werd weldra duidelijk, dat hij door eigen aandrang bestemd was voor eenen loopbaan van werkzaamheid, waarin die wetenschap voornamelijk in aanwending komt, en de keus was spoedig op den Fortificatie- en Vestingbouw bepaald. Jonge lieden, die voor den wapenhandel opgeleid worden, moeten dezelfde bij uitnemendheid gehad hebben van openbaar Militair Onderwijs, door bijzonder onderwijs, de kundigheden daartoe verbreid, door regtstreeksche aanraking met hoogere krijgsbevelhebbers, door bijwoning van krijgsoefeningen, door het dienen als Kadet bij een Regiment, door het bekleeden van eenige lagere officiersbetrekkingen, door het bijwonen van krijgsraden, door het bestudeeren van krijgsgeschiedenissen, door het opmaken van krijgsplannen, door het bezoeken van vestingen, door het bestudeeren van vestingbouw, door het bijwonen van belegeringen, door het bijwonen van veldslagen, door het bestudeeren van veldslagen, door het bestudeeren van krijgsbevelen, door het bestudeeren van krijgsberigten, door het bestudeeren van krijgsbulletins, door het bestudeeren van krijgsrapporten, door het bestudeeren van krijgsbevelen, door het bestudeeren van krijgsberigten, door het bestudeeren van krijgsbulletins, door het bestudeeren van krijgsrapporten. Zoo werd ook de vijftienjarige WILDEMAN (Aug. 1785) Kadet bij de Friesche Garde en vertrok vervolgens naar de Hoogeschool te *Franeker* (*). Hier genoot hij het bijzonder onderwijs van den Hoogleeraar YPEY in de Hoogere Wiskunde en den Vestingbouw, en de wijze, waarop hij gewoon was te spreken van dien Hoogleeraar over den grooten COEHOORN toonde genoegzaam dezen bijzondere zorg, waaraan hij zijn geweten wijd geweest, niet alleen gestrekt heeft om hem wetenschappelijke kundigheden te doen verkrijgen, maar ook om hem een hoog denkbeeld te geven van de loopbaan, welke hij was ingetreden. Toen hij reeds te *Franeker* hebbende doorgebragt, werd hij door YPEY geoordeeld, de vereischte kundigheden te hebben verkregen, en, na de gevorderde proeven daarvan te hebben afgelegd, werd WILDEMAN den 7 April 1788 benoemd tot *Extraordinaris Ingenieur*, en weldra in die betrekking gezonden naar *Bergen op Zoom*. Hier mogt hij nu wel in werking gebragt zien, wat hij tot hiertoe, door beschouwing en berekening, slechts op het papier had leeren kennen, en de werken in oogenschouw nemen van zijnen bewonderden COEHOORN: maar tot eigene werkzaamheid aan een zoo uitgestrekt plaats van oorlog, waarin de Republiek reeds langen tijd bedreigd werd, kwam hij niet geroepen. De jonge Ingenieur, aan onbezuisdheid gewend, verveelde zich in dit tijdverdrijf, en nu door gewigtige diensten aan zijn Vaderland zich te onderscheiden, vond in het eentonig en werkeloos garnizoens-leven weinig behagen. Onlijdelijk was het hem geweest zijn, zoo bij niet van jongs af geleerd had, zijnen geest bezigheid te verschaffen.

Maar inmiddels trok in *Frankrijk* het onweder te zamen, 't welk weldra ook de Republiek zou bedreigen; en, toen de slag bij *Jemappe* België voor de Fransche wapenen had geopend, werd de oorlog voor ons Vaderland onvermijdelijk. Inderdaad werd kort daarop ook aan den Stadhouder der *Vereenigde Nederlanden*, door *Frankrijk* de oorlog verklaard (1 Febr. 1793), en nu moest er aan de verdediging van den Vaderlandschen bodem met kracht worden gearbeid. WILDEMAN was daarbij gedurende de jaren 1793 en 1794, door het doen van opnemingen en waterpassingen, door het vervaardigen van plans en kaarten, en door persoonlijk opzigt, werkzaam aan de versterking van de linie van *de Mark* en *Dintel* en van de *Zeeuwsche eilanden*, en overtuigde het einde van laatstgenoemd jaar (Nov. 1794) tot *Kapitein-Ingenieur* bevorderd. Het is bekend, hoe kort daarna de gebeurtenissen, in het begin van 1795 voorgevallen, eene geheele omwenteling tot stand bragten en den Franschen invloed hier te lande deden heerschen. Hoe verderfelijk ook het uitzigt moge zijn, 't welk eene dergelijke orde van zaken, bij de bekoorlijke voorstellingen van vrijheid en gelijkheid, onder den invloed eener krijgshaftige natie, den jeugdigen krijgsman aanbiedt, toch heeft het getrouw blijven aan eene verloren zaak hem niet gehinderd aan de belangen, welke hij eenmaal voor die des Vaderlands erkend had, en volgde het stadhouderlijk gezin naar *Engeland*.

Toen in den jare 1799 eene vereenigde magt van Engelschen en Russen, door de bekende landing in *Noord-Holland*, eene poging deed om *Frankrijk* te beroven van de rijke hulpmiddelen, welke het uit ons Vaderland trok, en waardoor het in staat zou kunnen geraken, ook als Zee-Mogendheid een gevaarlijk overwigt te bekomen, hoopten ook de toenstandhouders voormalige orde van zaken daarin een middel te vinden, om hun Vaderland te verlossen van de banden, waarin het door de verkondigers der vrijheid geklisterd lag. Om daartoe behulpzaam te zijn, vormden de uitgewekenen in *Engeland* eene *Hollandsche Brigade*, welke, na de mislukking van den Engelsch-Russischen togt, zich tot eene betere gelegenheid gereed hield, en WILDEMAN werd in dezelve *Luitenant bij het regiment Jagers*, welke betrekking in 1801 verwisseld werd met die van *Luitenant Ingenieur* bij dezelfde Brigade. Gedurende zijn verblijf in *Engeland* hield hij zich vooral bezig met het doen van opnemingen en het vervaardigen van plans en kaarten, en meer bepaaldelijk had hij, in de laatstgemelde betrekking, op het eiland *Wight*, mede het bestuur over de verdedigingswerken van de baai van *Sandown*.

De vrede van *Amiens*, in den jare 1802 gesloten, schonk aan de Bataafsche Republiek, welken onafhankelijkheid daarbij plegtig erkend werd, een zorgeloos bestaan te geven, en 's lands vroegere welvaart te zullen doen herleven. De uitgewekenen konden alzoo hunne trouwbetooning voor vorsten en eene terugkeering naar het Vaderland voor pligtmatig houden. WILDEMAN, die intusschen den rang van *Kapitein-Ingenieur* had bekomen (1802), keerde dan ook terug, om zijne bekwaamheden aan dat Vaderland toe te wijden, hetwelk hij niet opgehouden had het te hebben.

(Het vervolg hiernaa.)

(*) De Friesche Vorst, welke kennis van zijne kompagnie bestond, had destijds tot *Kapitein Kommandant* den Kolonel F. T. F. Graaf van Burmania Rentinck, vader van den tegenwoordigen Majoor T. W. Graaf van Burmania Rentinck. Laatstgenoemde, thans bij het Departement van Oorlog werkzaam aan 't hoofd van de Afdeeling voor het Personeel en de Militaire Zaken, was te gelijk met WILDEMAN Kadet bij de Friesche Garde.

Berigten uit het gebied van Kunsten en Nijverheid.

Kristalglasfabrijken in Engeland en Frankrijk. — In Engeland is eene ontzaggelijk zware belasting op het glas, dewegens vervaardige menaldaar ook volstrekt geen gewoon glas, maar ieder bedient zich van kristalglas. Engeland heeft meer dan 80 kristal-glas-ovens, Frankrijk heeft slechts 4 kristalglas-fabrijken, waaronder 2 groote, namelijk, die te Baccarat en St. Louis, en 2 kleine te Bercy en Choisy. Buitendien is er nog wel eene menigte andere fabrijkanten, maar zij vervaardigen zoo weinig, dat hunne inrigtingen geene vermelding verdienen. Van de Fransche ovens waren er in het vorige jaar slechts 7 in werking; zoodat al zoo reeds daaruit kan afgeleid worden, hoe gemakkelijk het den Engelschen zijn zoude, de meeste Fransche glasfabrijken den doodsteek te geven. Zij behoefden hiertoe hunne fabricatie slechts weinig te vermeerderen; de standprijs dezer verhoogd fabricatie zoude gewis lager uitvallen dan de tegenwoordige algemeene standprijs. Bovendien staan de Engelsche fortuinen zoo vast, dat zij zeer wel een voordeelig offer vermogen, en Frankrijk tot ondergang zijner fabrijken met 4 tot 5 millioenen fraaien kristal-glas overstroomen kunnen. Zoude men nu in Frankrijk het prohibitief stelsel voor de fabrijken opheffen, gelijk men schijnt, er zoude ten minste hetzelve voor zeer hooge inkomende regten moeten bevangen; in welk geval de vreemde mededinging nog moeijelijk te weren zoude zijn.

In Bohemen namelijk fabriceert men bij eene zeer matige belasting, het hout is aldaar zeer goedkoop, en ook het arbeidsloon is zeer gering. Tot een voorbeeld strekke dat der bollen aan de lustres, bekend onder n°. F, met 16 facetten, bij welker polijsten driederlei verschillende manier moet worden. Van dezelve leveren de Bohemsche fabrijken het honderd voor 20 Fransche stuivers en zelfs voor 1 franc, zoodat het stuk slechts op 1 centime te staan komt. Het schijnt dat deze arbeid in Bohemen door kinderen of door personen volbragt wordt, die het als bijwerk verrigten. In Frankrijk ten minste kan men dat fabrikaat naauwelijks voor den 3 of 4 dubbelen prijs leveren.

In het jaar 1832, waarin de fabrijk te Baccarat, welke in Julij harer ovens staakte, 3 ovens aanhield gang had, fabriceerde dezelve voor 1,300,000 fr. (fabrijkprijs) aan glaswaren, waaronder echter begrepen was het arbeidsloon der glasslijperijen, dat op 250 tot 300,000 fr. gerekend kan worden, mede begrepen is. De fabrijk te St. Louis fabriceerde voor 950,000 fr., en de beide kleinere fabrijken te Bercy en Choisy voor 450,000 fr., zoodat dienvolgens de gezamenlijke fabricate op 2,700,000 fr. kan gesteld worden. Te Baccarat worden 5 tot 6000 verschillende artikels gefabriceerd; het hoofdartikel evenwel bestaat in zware soort van vuistglazen, bekend onder n°. 4, waarvan de verkoop 7 tot 800,000 fr. beloopt, ofschoon dit artikel in de fabrijk even zulke slechte interest geeft, als de borden in de aardewerks- en porseleinfabrijken. Deze glazen geeft men voor 22 centimes het stuk; daarvan echter 15 percent discontо en het rabat, dat den kooplieden in het groot toegestaan wordt, af te trekken, zoodat men op die wijze het stuk voor 27 centimes slaavert. Over het geheel genomen is de prijs der gezamenlijke artikels verminderd; zoo is b. v. de prijs der apparaten tot verlichting benevens, meer dan 50 percent gedaald. Het kapitaal, waarmede de fabrijk te Baccarat arbeidt, wordt geschat op 2 millioen fr.; dat der fabrijk te St. Louis op 1½ mill. fr., en dat der fabrijken van Bercy en Choisy op ongeveer 250,000 fr.; zoodat het kapitaal van de 4 fabrijken zamen genomen plus minus 4 mill. fr. bedragen mag. De moude gesmolten met hout, ook zijn al de fabrijken deswegens in bosschen gelegen. Slechts St. Louis bezit het regt van hout te kappen, dat aan hetzelve tot eenen zeer lagen prijs toor altijd verleend is. Dezen voordeeligen grondslag heeft Baccarat zonder zulk regt een voordeel boven St. Louis; te weten:

dat de kosten van transport bij het eerste geringer zijn en dat deszelfs machines door water bewogen worden, terwijl St. Louis met eene stoommachine werkt, waarvan het onderhoud kostbaarder is. De kosten aan brandstof bedragen omstreeks 11 à 12 percent van de standprijzen der fabricaten.

De uitvoer van kristalglas uit Frankrijk is gering. Naar Duitschland weinig. Naar België bijna niets, en naar Engeland, met uitzondering van eenige kleinigheden van fantasie, insgelijks niets. Eenigen uitvoer heeft er plaats naar Spanje, Italie, Zwitserland en Konstantinopel. De uitvoer naar de Vereenigde Staten is gering, dewijl de Engelsche fabricaten aldaar zelve den voorrang hebben, en dewijl in Amerika zelfs kristalglas gefabriceerd wordt. Naar Nieuw Orleans is de uitvoer grooter, evenzoo is die in de Fransche Bezittingen en naar Spaansch-Amerika aanzienlijker. De geheele uitvoer kan tot boven 1/7 of 1/8 der geheele voortbrengst bedragen.

De grootste spiegels worden in Frankrijk beter dan ergens in de wereld vervaardigd, en in dit opzigt vreezen de Fransche fabrijken volstrekt geene mededinging. Dit is echter in geenen deele op het kristal-glas toepaselijk, hetwelk in Engeland geene dergelijke vervaardiging wordt. Het Fransche kristalglas is witter en heeft meer glans dan het Engelsche; maar het laatste heeft de bekoring eenigermaate, iets zuiniger. Verre de meerderheid van de Engelsche smeltmethode, de Engelschen smelten namelijk wekelijks maar éénmaal, terwijl de Franschen naar gelang van de hoeveelheid 4 tot 5 malen smelten. Zij behoeven niet zuinig op de afgangen te zijn, dewijl die goedkoop zijn; wilden de Franschen echter op Engelsche manier werken, zoo zouden zij hun werk onder zeer ongunstige omstandigheden verrigten.

Er is beweerd, dat het geslepen kristal-glas in Frankrijk in prijs gerezen was. Dit is oppervlakkig, dewijl het glasslijpen wezenlijk verbeterd en dienvolgens goedkooper geworden is. De uitvinding van den piston, waardoor zich in vele gevallen het blazen laat vervangen, heeft aan den glas-arbeid in formen eene grootere vlugt gegeven en denzelven ook op grootere voorwerpen toegepast. Ook hebben de werktuigkundige verrigtingen, de draaibanken enz. wezenlijke verbeteringen ondergaan.

Eertijds bestonden te Parijs 5 à 6 huizen van negotie, welke den Franschen fabrikanten hunnen kristalglazen afnamen, om dezelve alsdan verder te verkoopen. Deze hebben zich sedert eenige jaren tot een eenig huis vereenigd, hetwelk een algemeen magazijn oprigtte; zoodat de fabrikanten thans slechts met eenen enkelen tusschen-handelaar of makelaar te doen hebben. Daardoor ontstond echter geene rijzing van prijs; maar eerder het tegendeel.

Beursprijs der Effecten, te Amsterdam.

DONDERDAG, *den 19den Februarij*

	Laagste koers.	Hoogste koers.	Koers 4 en h. uur
NEDERLAND. pCt.			
W.-Sch.	56⅜	56½	56⅝
dito dito 5	101⅜	101½	101½
Uitgerstel. dito.	1 45/48	1 47/48	1 47/48
Kapitaal. dito.	26⅜	26½	26⅝
Kabel. Synd. 2½	95⅞	96⅛	95⅞
Dito dito. 3½	81	81¼	81⅛
Schatkistbill. 4			
Oorlogslast. 5	100 1/16		
Leening 1831. 5			
Hand.-Maats. 2½	105⅛		
FRANKRIJK.			
Ins. Grootb. 3	79⅛	79⅞	79⅞
ENGELAND			
Dito p. 12 Aug. 3			
SPANJE.			
Certific. Amst. 5	46⅜	47	46⅞
Dito *f* 1000. 3	27⅞	27⅜	27 11/16
Uitg. 3 pc. Sch. 5	15 11/16	15½	
Cort B. Lond. 5	45 11/16	45⅜	45⅛
NAPELS.			
Certific. *I. & R.* 5			
Dito *Falc. & C.* 5			
Leen. Lond. *R.* 5			
RUSLAND.			
Obl. *Hope* 1798 5	104⅜		
Dito 1822 5	104⅛		

	Laagste koers.	Hoogste koers.	Koers 4 en h. uur
pCt.			
Cert. dito 1831 5	99⅝	99¾	
Obl. te Lond. 5			
Cert. te Hamb. 5			
Ins. in Assig. 6	71½	71⅝	71⅝
Certific. dito. 6	71½	71⅝	
POLEN.			
Aand. L. fl. 300	125¼		
PRUISSEN.			
Dito dito R. 50.	114½		
Neg. L. 1830. 4			
OOSTENRIJK.			
Aand. L. *f* 100.			
Dito dito 250. 4			
Metalliek. . . . 5	99⅜	99⅞	
Dito L. gen. . 5			
Dito. 2½	55¾		
Obl. *Gall & C.* 5			
Dito. 4			
Ween. B. act. 5			
N. Ween. Aand.	717		
DENEMARKEN.			
Leen. te Lond. 3			
BRAZILIEN.			
Dito *Rotsch.* 5	85¼		
GRIEKSCHE			
Dito te Lond. 5			

* * Te Heusdenhout, nabij Breda, in het huize van den Heer KUYPER VAN WASSENAER, op den 14den Februarij 1835 overleden, den Wel-Edel Gebore Heer JAN GERARD WICHERS, in den ouderdom van ruim zeventig jaren.

* * De Onderteekende alom verkrijgbaar gesteld hebbende, het Prospectus van een Werk, bij Inteekening en Maandelijksche afleveringen uit te geven, getiteld: GESCHIEDKUNDIG WOORDENBOEK OVER HET VADERLAND, door G. Brouwers Gzn. *onder medewerking van onderscheidene Vaderlandsche Geschied- en Letterkundigen*, durft zich met eenen algemeenen bijval van het Vaderlandminnend Publiek vleijen, wijl voorzeker zulk een werk wel de voorkeur zal verdienen boven de eenigzins vreemde, zoogenaamde Magazijnen, welke niet zelden voor elken opregten Nederlander ergerlijke artikelen bevatten.

Het aangekondigde Werk beschrijft in eene alphabetische orde, de Geschiedenis van *Nederland* als dezelfde over-

zeesche bezittingen, de levensbeschrijvingen van beroemde Nederlanders, Mannen en Vrouwen, uitlegging en opheldering omtrent Oud-Nederlandsche Zeden, Gebruiken, Kleederdragten, Dischplegtigheden, Drinkgelagen, merkwaardige Gedenkpenningen en Spreekwoorden; kortom alles, wat slechts op het Vaderland eenige betrekking heeft.

Ook worden bij dezen alle Vaderlandsche Geschied- en Letterkundigen, die eenige bijdragen voor dit Werk zouden willen leveren, tot medewerking vriendelijkst uitgenoodigd, zullende zelfs de kleinste bijdragen met erkentelijkheid worden aangenomen.

Amsterdam, 1 *Februarij* 1835.

G. J. H. BELDERINCK.

* * Bij BROESE & COMP., te Breda, is der pers en reeds voor korten tijd de Inteekening open op een ATLAS, over Kaap *Hoorn langs de westkust van Zuid-Amerika door de Straat Le Maire en de Zuid-Zee naar de Philippijnsche Eilanden, door de Chinesche Zeeën naar Batavia*, gedaan in de jaren 1826 en 1827 met het Korvet *Dyk*, onder bevel van J. F. M. Wiltrack, alsmede Kaarten, Gezigten, Grondteekeningen, Teekeningen en Platen, door den Schrijver, die met eigen penseel de Platen verciert.

Welkom zal ongetwijfeld bij velen, en vooral bij de Officieren der Koninkl. Marine, der uitgave zijn van de Reize des Kapiteins-ter-Zee Wiltrack, door Zijn Edel Gestr. zelven beschreven, en met een aantal eigenhandig geteekende Platen, het opdoen van onderscheidene Landen en Eilanden voorstellende, verrijkt, en met de noodige onderrigtingen omtrent het aandoen van de Havens, de onderscheidene Vaarwaters, en, met één woord, alles wat voor elken beoefenaar der wetenschap belangrijk, maar vooral voor Zeelieden, die in het vervolg deze zeeën te bezoeken zullen hebben, dienstig kan zijn, voorzien, terwijl door den Kapitein-Luitenant G. Wiltrack, Broeder van den Schrijver, die den *tweeden* togt bijwoonde, door een Bijvoegsel, dat zijn zal, het Werk des te belangrijker en vollediger zal worden gemaakt.

Het werk wordt in groot 8°, met eene duidelijke letter gedrukt, en zal omstreeks 15 vellen of 240 pagina's druks beslaan. Acht uitvoerige fijne Steendruk-Platen, door den Schrijver zelven geteekend, zullen dit werk worden toegevoegd, en benevens de meer mogelijke duidelijkheid bijdragen.

Ieder vel druks van 16 bladzijden zal den Inteekenaren à 12 Ct., en iedere Plaat tegen 20 Cts. berekend worden. Na de sluiting der Inteekening zal deze prijs eene verhooging ondergaan.

De Naamlijst der Heeren Inteekenaren zal voor het werk geplaatst worden. Men verzoekt dezelve daartoe vooral om eene *duidelijke* opgave der Namen en Kwaliteiten, op de bij het Prospectus gevoegde Inteeken-Lijst.

Dankbaar voor de aanvankelijk talrijke Inteekening, beveelen bovengemelden deze onderneming in de gunstige aandacht van allen, die belang stellen in de Aardrijkskundige Wetenschappen, en in de geschiedenis onzer landgenooten, tot derzelver bevordering en uitbreiding.

Bij bovengemelden zijn de volgende, belangrijke Werken voorhanden:

I. EPHÉMÉRIDES UNIVERSELLES, ou Tableau historique, politique, littéraire, scientifique, et anecdotique, présentant, pour chaque jour de l'année, *Un Extrait des Annales* de toutes les nations et de tous les Siècles, depuis les temps historiques jusqu'au 1 janvier 1828, par une société de savans et autres hommes de lettres; mises en ordre et publiées par *M. Edouard Mennais*, à Paris 1830. 13 vol in-8°. . . . . *f* 55,—

II. COURS COMPLET D'AGRICULTURE, ou nouveau dictionnaire d'agriculture théorique et pratique d'économie rurale et de medecine vétérinaire, précédé d'un tableau historique de l'agriculture des divers pays du globe, et d'une bibliographie agricole complète et raisonnée.

Cet ouvrage est publié en 15 livraisons de texte grand in-8°, à deux colonnes, et 15 livraisons de planches. Chaque livraison de texte et planches. . . . . *f* 4,50.

III. LE BON JARDINIER, Almanach pour l'année 1835, contenant des principes généraux de culture, l'indication, mois par mois, des travaux de toute nature les jardins etc., accompagné d'une table horticole. . . . . *f* 4,—

IV. SUITES A BUFFON, formant avec les Œuvres de cet auteur un cours complet d'histoire naturelle, collection accompagnée de planches.

Cet ouvrage formera 45 volumes in-8°, imprimés avec le plus grand soin et sur beau papier, chaque volume sera accompagné de livraisons d'environ 10 planches, le prix de texte, planches coloriées. . . . . *f* 5,50.

V. OEUVRES COMPLÈTES de M. le Vicomte de Chateaubriand, de l'académie Française. Ouvrages complet formera 21 beau volumes in-8°, divisées en 120 livraisons de 6 feuilles.

Prix de chaque livraison. . . . . *f* —,60.

VI. NOUVELLE BIBLIOTHÈQUE ÉCONOMIQUE, ou choix des meilleurs ouvrages de la littérature Française moderne, en prose et en vers, format grand in-8°.

On s'abonne pour 12 volumes, aux ouvrages non encore publiés à Paris.

Le prix de chaque volume est. . . . . *f* —,75.

Aan het Edel Achtbaar Stedelijk Bestuur deser Stad is door bovengemelden voorts ter vertaling in het Nederduitsch verzonden:

Dictionnaire raisonné d'Equitation, par L. Baucher, *professeur d'équitation Rouen*, 1833, 1 vol. in-8°.